SLO-analyse

Ondersteboven van lezen - Zwijsen

© **Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede**

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen.

Juni 2006

1. Registratiedeel

Titel	**Ondersteboven van lezen**
Volledige titel	***Ondersteboven van lezen*** *- geïntegreerd voortgezet lezen*
Auteurs	Aarnoutse, C.; Kouwenberg, B.
Uitgever	Zwijsen Educatief B.V., Uitgeverij
	Postbus 805
	5000 AV TILBURG
	Tel: 013 - 5838888
	Fax: 013 - 5838890
	E-mail: info. klantenservice@zwijsen.nl
	Website: www.zwijsen.nl
Jaar van uitgave	2001-2004
Omschrijving	De methode *Ondersteboven van lezen* is een methode voortgezet lezen voor groep 4 tot en met 8 van de basisschool. Volgens de uitgever is de methode ook geschikt voor het speciaal (basis)onderwijs. De methode biedt leerstof voor: technisch lezen, begrijpend lezen, informatie verwerven door lezen en leesbevordering. De methode is de opvolger van *Wie dit leest*.
Samenstelling	*Ondersteboven van lezen* bestaat voor de leerkracht per jaargroep uit: een handleiding, een kopieerboek en een toetspakket. Voor groep 4-8 is één algemene handleiding (Wegwijzer) verkrijgbaar. Voor de leerlingen zijn er per leerjaar: twee leesboeken, twee werkboeken (Routeboek; verbruiksmateriaal) en twee antwoordenboeken. Facultatief zijn er per leerjaar een leeskalender (voor groep 8 een leeswaaier) en twee toetsboekjes (verbruiksmateriaal voor de leerlingen). Voor elke groep zal een computerprogramma *Woordschat Ondersteboven van lezen* verschijnen. Het programma voor groep 4 is inmiddels verschenen.
Doelstellingen en uitgangspunten	In de *Wegwijzer* formuleren de auteurs als doelstelling*: "OVL heeft tot doel om bij leerlingen van het basisonderwijs die kennis, vaardigheden en houdingen te ontwikkelen waardoor ze in staat zijn verschillende soorten teksten met begrip en plezier te lezen."* In de handleiding wordt per les het doel gegeven in de vorm van gedragskenmerken. In het *Routeboek* (werkboek) staat per les het doel op leerlingenniveau vermeld. De uitgangspunten worden door de auteurs in de *Wegwijzer* vrij uitgebreid verwoord, zowel in het algemeen als per leerlijn. Daarnaast worden de uitgangspunten ook beschreven aan de hand van tien kernbegrippen uit de methode. De auteurs vermelden hierbij onder ander het volgende: "He*t belangrijkste uitgangspunt van OVL is interactie. (...) Goed leren lezen vraagt nadrukkelijk om wederzijdse actie op elkaar, om communicatie en uitwisseling van gedachten. Een ander uitgangspunt van OVL is samenwerkend leren.(...) Samenwerkend leren is gebaseerd op het idee dat kinderen veel leren van elkaar, met name als ze verschillen in kennis en ervaring. Een volgend uitgangspunt is betekenisvol leren. Leren moet voor kinderen betekenis hebben, relevant en functioneel zijn. Een belangrijk uitgangpunt van OVL is strategisch leren. Goed lezen houdt in dat de lezer allerlei strategieën gebruikt om een tekst op een efficiënte en effectieve manier te lezen."*

[1]Het benodigde aantal uren is exclusief de tijd voor het zelfstandig lezen van boeken (één per thema).

Titel	**Ondersteboven van lezen**		
ICT	Bij de methode is een website ontwikkeld: www.onderstebovenvanlezen.nl. Deze site bevat algemene informatie over de methode (ter oriëntering op de aanschaf van een nieuwe methode) en specifieke informatie voor gebruikers van de methode. Bij dit laatste onderdeel vindt de gebruiker onder andere: een gebruikerskatern ten behoeve van de implementatie, aanvullende kopieerbladen bij de lessen leesbevordering, toetsregistratieformulieren en de definitieve toetsnormering. Bij de methode is een computerprogramma in ontwikkeling: W*oordschat Ondersteboven van lezen.* Per jaargroep komen tien thema's aan bod met in totaal duizend woorden. De leerling geeft eerst aan of hij/zij het betreffende woord al dan niet kent. Bekende woorden stopt de leerling in de categorie 'ken ik al' en onbekende woorden in de categorie 'ken ik niet'. Woorden in de categorie 'ken ik al' worden in spelvorm getoetst om na te gaan of de leerling die woorden ook daadwerkelijk kent. Met woorden uit de categorie 'ken ik niet' worden semantiserende spelletjes gedaan. Het beheer van het computerprogramma loopt via een centrale leerkrachtmodule: de *Zwijsen Software Manager*. Op de methode-website kan een demonstratie van het programma bekeken worden.		
Kostenplaatje	Het kostenplaatje geeft een indicatie van de kosten uitgaande van vijf groepen met 25 leerlingen per groep. 'Kosten eerste aanschaf' betreft het gebruiks- en verbruiksmateriaal bij de aanschaf van de volledige methode in het eerste jaar. 'Jaarlijkse kosten' betreft de kosten van de verbruiksmaterialen in de volgende jaren. Niet doorberekend zijn eventuele kopieerkosten. 'Additioneel materiaal' betreft de kosten van extra materialen. Voor de antwoordenboeken is één exemplaar per vijf leerlingen berekend. De prijs van het computerprogramma is nog onbekend en daarom niet verwerkt in het kostenplaatje. Kortingsregelingen van de uitgever zijn bij het kostenplaatje niet meegenomen. Peildatum voor dit kostenplaatje is juni 2006. Zie voor een overzicht van de kosten van alle onderdelen van de methode www.leermiddelenplein.nl. Ook op de website www.onderstebovenvanlezen.nl vindt u recente prijsinformatie.		
	Kosten eerste aanschaf	*Jaarlijkse kosten*	*Additioneel materiaal*
	€ 6.345,45	€ 735,00	€ 955,25
Overige informatie	*Ondersteboven van lezen* kent dezelfde thema's als de taalmethode *Zin in taal.* De leerlijnen woordenschat uit beide methoden sluiten op elkaar aan. De uitgever organiseert implementatieworkshops van één dag waarin, ondermeer met voorbeeldlessen, wordt ingegaan op het werken met de methode. Op de website is een gebruikerskatern te downloaden met gebruikerstips die het gebruik van de methode vergemakkelijken. In het katern is een stappenplan opgenomen voor scholen die de methode in verschillende jaargroepen tegelijk willen invoeren.		

2. In hoeverre wordt aan de kerndoelen voldaan?

Toelichting

Bij het analyseren van de methoden begrijpend en studerend lezen op de kerndoelen is door SLO uitgegaan van de versie herziening 2006.

Een aspect van de kerndoelen dat in dit instrument (nog) buiten beschouwing is gelaten, is het cumulatieve karakter van deze generatie kerndoelen. Ook de andere vakgebieden bevatten kerndoelen die mogelijk relevant zijn voor Nederlands. Deze zijn in eerste instantie buiten beschouwing gelaten.

Kerndoelen Nederlands
Van de twaalf door de overheid geformuleerde kerndoelen Nederlands (herziening 2006) hebben er vijf betrekking op begrijpend en studerend lezen.
Voor Domein B Schriftelijk taalonderwijs, lezen, zijn de volgende kerndoelen geformuleerd:

4. De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen.
6. De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale.
7. De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten.
9. De leerlingen krijgen plezier in het lezen en schrijven van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten.
   Bij Domein C Taalbeschouwing, waaronder strategieën, staat één kerndoel dat deels gericht is op lezen:
10. De leerlingen leren bij de doelen onder 'mondeling taalonderwijs' en 'schriftelijk taalonderwijs' strategieën te herkennen, te verwoorden, te gebruiken en te beoordelen.

Analyseresultaten kerndoelen
Met betrekking tot de kerndoelen voldoet de methode ***Ondersteboven van lezen*** volledig aan alle door de overheid geformuleerde kerndoelen Nederlands voor begrijpend en studerend lezen.

3. In welke kerninhouden worden de kerndoelen in de methode uitgewerkt?

Toelichting
Om aan te kunnen geven op welke wijze methoden de kerndoelen concretiseren is door SLO een nadere uitwerking van de kerndoelen in kerninhouden (indicatoren en specificaties) gemaakt. Bij de uitwerking is ook de tekst van de karakteristiek bij het vakgebied meegenomen. De vijf kerndoelen die relevant zijn voor begrijpend en studerend lezen zijn door SLO vertaald in zes indicatoren en vervolgens verder uitgewerkt in (deel)specificaties. Er is getracht deze zo zorgvuldig mogelijk te formuleren. Deze uitwerking is gemaakt in overleg met de Inspectie van het Onderwijs.

Overzicht van aangetroffen kerninhouden
In de tabel is aangegeven welke specificaties in de methode ***Ondersteboven van lezen*** aan de orde komen.

Legenda:

A	=	analyseresultaat
■	=	aanwezig
◘	=	gedeeltelijk aanwezig
□	=	afwezig
n.v.t.	=	niet van toepassing

Domein B Schriftelijk taalonderwijs			
Kerndoel	*Indicator SLO*	*Specificatie SLO*	A
4. De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen.	4.1 Achterhalen van informatie in informatieve en instructieve teksten.	4.1.1 Kennis hebben van informatieve teksten en/of bronnen.	■
		4.1.2 Kennis hebben van instructieve teksten en/of bronnen.	■
		4.1.3 Gericht naar informatie zoeken.	■
		4.1.4 Het selecteren van informatie.	■
		4.1.5 Gebruik maken van leesstrategieën.	■
6. De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale.	6.1 Ordenen van informatie en meningen.	6.1.1 Informatie ordenen bij instructieve teksten.	■
		6.1.2 Informatie ordenen bij systematisch geordende bronnen.	■
		6.1.3 Feiten van meningen onderscheiden.	■
7. De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten.	7.1 Informatie en meningen vergelijken.	7.1.1 Kritisch lezen.	■
	7.2 Informatie en meningen beoordelen.	7.1.2 Informatie en meningen met elkaar vergelijken.	■
		7.2.1 Teksten op waarde (betrouwbaarheid) beoordelen.	■
		7.2.2 Vormen van oordeel.	■
9. De leerlingen krijgen plezier in het lezen en schrijven van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten.	9.1 Het ontwikkelen van een positieve leesattitude.	9.1.1 Positieve leesattitude.	■
10. De leerlingen leren bij de doelen onder 'mondeling taalonderwijs' en 'schriftelijk taalonderwijs' strategieën te herkennen, te verwoorden, te gebruiken en te beoordelen.	10.3 Leesstrategieën.	10.1.3.1 Herkennen.	■
		10.1.3.2 Verwoorden.	■
		10.1.3.3 Gebruiken.	■
		10.1.3.4 Beoordelen.	■

4. Welke leerinhouden komen aan bod, op welke manier gebeurt dat en is er samenhang?

Welke leerlijnen komen aan bod?
De methode bevat uitgewerkte leerstof voor vier leerlijnen: voortgezet technisch lezen, begrijpend lezen, informatie verwerven door lezen (studerend lezen) en leesbevordering. Voor elke leerlijn zijn tussendoelen ontwikkeld.

[1]Het benodigde aantal uren is exclusief de tijd voor het zelfstandig lezen van boeken (één per thema).

Op welke manier gebeurt dat?
Technisch lezen start op AVI 2-niveau en besteedt aandacht aan woordidentificatie, hardop lezen, voordrachtslezen en zelf lezen (zelfstandig onderhouden en verbeteren van leesvaardigheid). De methode besteedt aandacht aan het lezen van clusters en spellingpatronen (met bijvoorbeeld wisselrijtjes), het lezen met behulp van morfologische analyse (herkennen van het grondwoord) en met behulp van de context. Er is beperkt aandacht voor de communicatieve situatie van een tekst. Er komen wel teksten uit jeugdboeken voor maar geen teksten uit de directe leefomgeving of eigen gemaakte teksten. Naast het AVI-niveau worden boeken ook aangeduid met een 'Zwijsen leesbaarheidsniveau'. Er is aandacht voor de voordrachtsaspecten van het technisch lezen met zaken als correcte uitspraak, tempo, natuurlijkheid en zinsmelodie.

Bij de lessen begrijpend lezen staat iedere eenheid één strategie centraal, achtereenvolgens zijn dat: integratie van strategieën (ook in eenheid 5 en 10), begrippen, afleiden van informatie, structuur van zinnen en teksten, relaties, zelfcontrole, belangrijkste van een tekst bepalen en kritisch lezen. Ook het voorspellend lezen is in de methode aangetroffen. Uitzondering op bovengenoemde ordening is groep 8 waarin voornamelijk aandacht besteed wordt aan de integratie van strategieën. Bij de tekstsoorten die behandeld worden komen zowel fictionele als zakelijke teksten voor. Teksten worden op twee AVI-niveaus aangeboden. Voor wat betreft de communicatieve situatie van een tekst komt in de methode zowel het inventariseren van voorkennis als het herkennen van het doel van de schrijver voor.

Informatie verwerven door lezen is in groep 4 beperkt tot het leren van het alfabet. In groep 5 en 6 komt het gebruik van informatiebronnen aan de orde, zoals woordenboek, telefoongids, trefwoordenlijst, (en vanaf groep 6) computerprogramma's voor het opzoeken van informatie, plattegronden, spoorboekje en informatieborden op stations. In groep 7 en 8 ligt de nadruk op het studerend lezen. Hierbij komen vijf technieken aan de orde: de belangrijkste woorden en zinnen in informatieve teksten vinden, schema van de inhoud van de tekst maken, uittreksel maken, samenvatten en een verslag schrijven. Bij twee (groep 7) of vier (groep 8) eenheden staat het toepassen van diverse vaardigheden in het kader van probleemgestuurd lezen centraal.
De methode leert de kinderen zoekstrategieën aan: globaal lezen, zoekend lezen, het gebruiken van het Siso-systeem, inhoudsopgaven en registers, het lezen van tabellen en grafieken. Ook traint de methode de denkvaardigheid: het systematisch vergelijken, het ordenen van gegevens, het leggen van verbanden, het redeneren en trekken van conclusies, het onderscheiden van hoofd- en bijzaken.

De lessen leesbevordering zijn zowel affectief als cognitief gericht en besteden per eenheid aandacht aan één literair kenmerk: tijd, plaats, beeldtaal, herhaling, cultuur, structuur, verbeelding, personages, werkelijkheid en taalgebruik. Deze kenmerken komen elk leerjaar in een iets andere uitwerking terug. De methode besteedt aandacht aan de vier boekperspectieven: lezer, wereld, verhaal en maker. Er komen verschillende tekstgenres aan de orde. Elke eenheid lezen de leerlingen zelfstandig een boek. Vaardigheden die voorkomen in de methode zijn: identificeren met personages, relaties leggen met werkelijkheid, spanning herkennen, het tijdsverloop construeren. Aspecten die bij leesbevordering in de methode niet voorkomen zijn: inschakelen van voorkennis, herkennen van stereotypen en vooroordelen.

Is er sprake van samenhang?
Voor alle leerlijnen is er per eenheid hetzelfde thema uitgewerkt. Binnen een thema komen hierbij echter verschillende leesvaardigheden aan de orde. Zo gaat eenheid 8 in groep 4 het onderdeel leesbevordering over personages en het onderdeel begrijpend lezen over informatieve teksten. Er wordt bij de lessen onder het kopje 'integratie leerlijnen' wel af en toe tips gegeven om te verwijzen naar lessen waar een dergelijk onderwerp ook aan de orde kwam. Strategieën en leesvaardigheden komen wel op andere momenten bij de verschillende leerlijnen terug. Zo zijn komen de strategieën die in de lessen voor begrijpend leen aan de orde zijn geweest op een later moment bij de lessen technisch lezen terug. Tevens is er per leerjaar een vervolgverhaal voor een groot deel van de teksten van de leerlijnen begrijpend lezen en technisch lezen. Bij twee (groep 7) of vier (groep 8) eenheden

staat het toepassen van diverse vaardigheden in het kader van probleemgestuurd lezen centraal. In deze lessen komen alle leerlijnen aan de orde.

Woordenschat is opgenomen als een apart onderdeel van de leerlijn begrijpend lezen. Elke les begrijpend lezen begint met een illustratie waarin een aantal woorden is verwerkt en een onderschrift is toegevoegd. De meeste van de woorden komen ook voor als doelwoord in de taalmethode *Zin in taal.* Binnen de leerlijn leesbevordering zijn veel mondelinge verwerkingsvormen. Volgens de auteurs is er hier een relatie met de werkwijze van de lessen spreken en luisteren uit de methode *Zin in taal.* Andere taalvaardigheden komen alleen terloops en impliciet aan de orde. Bij de eenheden probleemgestuurd lezen (groep 6-8) komt ook het schrijven van teksten en het presenteren van informatie voor.

Bij de lessen begrijpend en studerend lezen worden geleerde vaardigheden regelmatig expliciet toegepast in schoolse situaties: gebruiken van teksten uit wereldoriëntatie, door leerlingen zelf zoeken en selecteren van informatie.

1.	**De volgende leerlijnen binnen het domein lezen komen in de methode aan bod**	
	voorbereidend lezen (beginnende geletterdheid)	□
	aanvankelijk lezen	□
	voortgezet technisch lezen	■
	begrijpend lezen	■
	studerend lezen	■
	leesbevordering	■
2.	**Wijze waarop de leerlijnen aan de orde komen:**	
2.1	**voorbereidend lezen**	
	De methode besteedt aandacht aan de verschillende fasen van beginnende geletterdheid.	n.v.t.
	Er is aandacht voor de communicatieve situatie van een tekst.	n.v.t.
	Er wordt een indeling in niveaus gehanteerd.	n.v.t.
2.2	**aanvankelijk en/of voortgezet technisch lezen**	
	Er is een analyse van het leesproces in leesstrategieën en leesvaardigheden.	■
	Er is aandacht voor de communicatieve situatie van een tekst.	◘
	Er wordt een indeling in leesniveaus gehanteerd.	■
	Er is aandacht voor de voordrachtsaspecten van het technisch lezen.	■
2.3	**begrijpend en studerend lezen**	
	Er is een analyse van het leesproces in leesvaardigheden en studievaardigheden.	■
	Er is aandacht voor de communicatieve situatie van een tekst.	■
	De methode leert kinderen leesstrategieën en zoekstrategieën aan.	■
	De methode behandelt regels voor tekstsoorten.	■
	Er worden denkvaardigheden getraind.	■
2.4	**leesbevordering**	
	Er is een analyse van het belevend lezen in verschillende leesvaardigheden.	■
	Er is aandacht voor verschillende tekstgenres.	■
3.	**Samenhang met andere taalactiviteiten:**	
3.1	Er is een expliciete relatie tussen de leesvaardigheden binnen de methode.	◘
3.2	Er is een expliciete relatie met taalvaardigheden buiten de methode.	◘
3.3	De geleerde vaardigheden worden expliciet toegepast in schoolse situaties.	■
3.4	De geleerde vaardigheden worden expliciet toegepast in buitenschoolse situaties.	□

5. Hoe is de leerstof geordend?

Per leerjaar is de leerstof onderverdeeld in tien eenheden (thema's) die elk drie weken in beslag nemen. In totaal bevat de methode per leerjaar leerstof voor dertig weken. De tien thema's zijn: omgeving, natuur, reizen, gevoel, verhalen, samenleven, cultuur, andere tijden, avontuur en taal. Dit zijn dezelfde thema's als bij de taalmethode *Zin in taal.* Elk leerjaar kent een eigen invulling van de thema's.
Per week zijn er drie basislessen en eventueel een extra les (in totaal 12 lessen per eenheid). Les 1 en les 12 zijn lessen leesbevordering. Les 4, 6 (groep 4 les 5), 7, 10 en 11 zijn basislessen voor de overige leerlijnen. Les 5 (groep 4 les 6) is een verdiepingsles leesbevordering. De lessen 8 en 9 zijn herhalingslessen, gericht op technisch lezen (groep 4), begrijpend lezen en informatie verwerven door lezen (vanaf groep 5). Deze lessen kunnen overgeslagen worden maar voor het volgen van de verhaallijn is het wel noodzakelijk om het verhaal uit les 9 te lezen. En regelmatig zijn de lessen 8 en 9 toch voor alle leerlingen bestemd, onder andere bij de lessen probleemgestuurd leren.

Er is een gestructureerde opbouw van de leerstof op zowel macro- als microniveau. Vanaf groep 6 vermindert de aandacht voor technisch lezen en wordt de aandacht voor studerend lezen groter. Bij begrijpend en studerend lezen komen ieder jaar dezelfde strategieën in dezelfde eenheden aan de orde. Bij begrijpend en studerend lezen zijn eenheid 5 en 10 gericht op het integreren van strategieën. Bij leesbevordering wordt in elke eenheid één literair kenmerk behandeld. Voor alle leerjaren is dit bij een bepaalde eenheid hetzelfde kenmerk. De methode kent een herhaling en verdieping van de leerstof. Doelen (gericht op leesvaardigheden, leesstrategieën en zoekstrategieën) herhalen zich en worden langzamerhand moeilijker. Dit geldt ook voor de behandelde tekstsoorten.

Het aantal lessen dat per leerjaar aan een bepaalde leerlijn wordt besteed, wisselt per leerjaar. In groep 4 is ruim de helft van de tijd bestemd voor technisch lezen. Vanaf groep 6 neemt dit nog maar 11% van de tijd in beslag. Aan informatie verwerven door lezen wordt in groep 4 en 5 één les per eenheid besteed. Vanaf groep 6 is dit in ongeveer een kwart van de lessen aan de orde. Het aantal lessen leesbevordering is overal gelijk, namelijk drie per eenheid. Aan begrijpend lezen wordt per eenheid vijf lessen besteed (in groep 4 per eenheid drie lessen). Hoewel elke leerlijn een eigen uitwerking heeft, komen de leerlijnen volgens de auteurs integraal aan bod en worden er verbanden tussen de verschillende leesaspecten gelegd.
Een les duurt veertig minuten. In de lessen worden drie fasen onderscheiden: introductie/instructie (15 minuten, leerkrachtgebonden); inoefening/verwerking (15 minuten leerkrachtvrij en 5 minuten onder begeleiding van leerkracht of medeleerling) en reflectie (5 minuten, deels leerkrachtgebonden, deels leerkrachtvrij). Tijden per fase kunnen per les variëren.

Ondersteboven van lezen besteedt nauwelijks expliciete aandacht aan NT2. De auteurs geven aan bij het samenstellen van de teksten en bij de woordenschatactiviteiten rekening gehouden te hebben met zowel autochtone als allochtone leerlingen. De methode kent geen aparte doelen of aparte instructie voor NT2.

Tabel onderwijstijd

Ondersteboven van lezen	Groep 4-8
Minimale onderwijstijd (in uren)[1]	60
Maximale onderwijstijd (in uren) [1]	80
Aantal weken per jaar	30
Aantal blokken per jaar	10
Aantal lessen per jaar	90 (of 120)
Aantal lessen per week	3 (of 4)
Lesduur (in minuten)	40

[1]Het benodigde aantal uren is exclusief de tijd voor het zelfstandig lezen van boeken (één per thema).

Tabel leerstofordening

1.	**Er is een gestructureerde opbouw van de leerstof op macroniveau:**	
1.1	via expliciet geformuleerde criteria	■
1.2	via impliciete criteria	□
1.3	via het aanbieden van een veelheid aan taalervaringen	□
2.	**Er is een gestructureerde opbouw van de leerstof op microniveau:**	
2.1	via een gestructureerde aanpak	■
2.2	via het aanbieden van een veelheid aan taalervaringen	□
3.	**Er is herhaling en verdieping van leerinhouden:**	
3.1	voorbereidend lezen	n.v.t.
3.2.	aanvankelijk lezen	n.v.t.
3.3	voortgezet technisch lezen	■
3.4	begrijpend lezen	■
3.5	studerend lezen	■
3.6	leesbevordering	■
4.	**NT2:**	
4.1	De methode schenkt expliciet aandacht aan NT2:	
4.1.1	via een geïntegreerde NT1-NT2 aanpak	◘
4.1.2	via een aparte NT2-aanpak in de vorm van aanvullende materialen of suggesties	□
4.2	De methode hanteert expliciet doelstellingen voor NT2-leerlingen.	
4.2.1	De methode hanteert bewust dezelfde doelen voor NT1- en NT2-leerlingen.	◘
4.2.2	De methode hanteert bewust aparte doelen voor NT1- en NT2-leerlingen.	□

6. Hoe vindt instructie plaats?

Elke les van *Ondersteboven van lezen* begint met een introductie. De introductie is bedoeld om leerlingen te motiveren en het lesdoel duidelijk te maken. Het peilen van voorkennis gebeurt door het stellen van vragen. Het activeren van voorkennis gebeurt met name door een probleem voor te leggen of instapoefening van het kopieerblad te maken.
De opbouw van de lessen is gebaseerd op twee benaderingen: de directe instructiebenadering waarin de leerkracht een belangrijke rol speelt en de constructivistische benadering waarin de leerling centraal staat. Probleemgerichte instructie komt voor in de lessen probleemgestuurd lezen. Aan de hand van een probleem gaan leerlingen in groepjes van vier aan het werk. Hierbij komen de verschillenden leerlijnen geïntegreerd aan bod.
De directe instructiebenadering wordt gebruikt in de fasen introductie, instructie en inoefening. Aanwijzingen voor de leerkracht hoe de instructie vormgegeven kan worden staan dan ook uitgebreid in deze fasen beschreven. De methode biedt geen concrete suggesties voor variatie in instructie en voor het bijstellen van de instructie tijdens de les. Wel worden tijdens de fasen van verwerking en reflectie onder de kopjes 'differentiatie' en 'tip' verschillende mogelijkheden gegeven om de les anders (meer op maat) vorm te geven.

De instructie is doelgericht. Lesdoelen zijn specifiek geformuleerd. Ze hebben betrekking op één leesvaardigheid, soms op twee verwante leesvaardigheden. De instructie is over het algemeen interactief, al komen er veel sturende elementen in voor. Bij het aanleren van strategieën speelt het 'voordoen' van de leerkracht een belangrijke rol: de stappen die achtereenvolgens genomen worden en het denkproces tijdens het lezen worden hierbij onder woorden gebracht. Er worden veel voorbeeldteksten gebruikt. Een ander instructieprincipe dat veel in de methode voorkomt, is het geven van gerichte aanwijzingen. De leerkracht kan gebruik maken van de *Leeskalender* om de doelen

binnen een leerlijn en eenheid te visualiseren en concretiseren. Verwerking vindt zowel mondeling als schriftelijk plaats. In groep 4 komen bij leesbevordering ook dramatische werkvormen voor. Presenteren van informatie komt voor bij de eenheden probleemgestuurd lezen (groep 6 tot en met 8). *Ondersteboven van lezen* geeft aanwijzingen om de instructiebehoeften en –mogelijkheden na te gaan. De lesbeschrijving spoort de leerkracht namelijk aan om zich een beeld te vormen van het leerproces van de leerlingen. Bij elke les staat een blokje 'observatiepunten' opgenomen zodat de leerkracht kan peilen in hoeverre de leerlingen de leerstof begrepen hebben. Ook worden er aanwijzingen gegeven van mogelijke problemen die zwakke leerlingen bij de les kunnen ondervinden. Deze aanwijzingen staan zowel in de lesbeschrijving als onder het kopje 'tip' aangegeven.

Deelinstructie aan risicoleerlingen vindt met name plaats tijdens de zogenaamde drie 'extra' lessen. Dit zijn lessen voor leerlingen die meer oefening en verdieping nodig hebben. In de marge van de handleiding staat (onder het kopje 'vooraf') aangegeven hoe de leerkracht deze extra les kan doorlopen met zowel de zwakke als met de goede leerlingen. Ook in de lesbeschrijving bij de verwerking staan geregeld suggesties voor extra instructie aan zwakke leerlingen. Andere manieren waarop de methode differentieert is door het werken met kleine heterogene groepen tijdens het samenwerkend leren en het aanbieden van teksten op twee verschillende AVI- of leesbaarheidsniveaus.

1.	**De methode hanteert het volgende model voor instructie:**	
1.1	directe instructie	■
1.2	probleemgestuurde instructie	■
1.3	anders	□
2.	**Er worden verschillende instructieprincipes gehanteerd.**	■
3.	**De instructie is doelgericht.**	■
4.	**De instructie is interactief.**	■
5.	**De lesbeschrijving bevat aanwijzingen voor het:**	
5.1	peilen van voorkennis	■
5.2	activeren van voorkennis	■
6.	**De methode:**	
6.1	geeft aanwijzingen voor het variëren van de instructie	◘
6.2	geeft aanwijzingen voor het peilen van instructiebehoeften en -mogelijkheden tijdens de les	■
6.3	geeft aanwijzingen om tijdens de les de instructie bij te stellen	◘
6.4	geeft suggesties voor deelinstructie aan risicoleerlingen	■
6.5	kent een aanvullende instructie voor NT2-leerlingen	□

7. Hoe vindt verwerking plaats?

In de methode komen zowel schriftelijke als mondelinge werkvormen voor, zowel voor, tijdens als na het lezen. Soorten opdrachten die bij voortgezet technisch lezen voorkomen, zijn: gesloten opdrachten, lezen van woorden en van teksten, lezen in tweetallen. Lezen in kleine groepjes komt niet voor, bij het technisch lezen. Bij leesbevordering komen het samen of individueel lezen van teksten, het bespreken van teksten en het maken van schriftelijke opdrachten veel voor. Open opdrachten komen voor bij de eenheden probleemgestuurd lezen.

De methode biedt variatie in leerstofaanbod naar interesse en niveau. Variatie naar interesse wordt geboden door de verschillende soorten opdrachten in de les. Zo zijn er invul-, tekenopdrachten, multiplechoice en open opdrachten. De tien thema's van de methode zorgen voor een betekenisvolle leesomgeving en leessituatie.

Ondersteboven van lezen biedt variatie in leerstofaanbod naar niveau door de drie extra lessen die per eenheid worden aangeboden. Les 5 (in groep 4, les 6) is telkens een verdiepingsles voor leesbevordering. De lessen 8 en 9 zijn herhalingslessen voor respectievelijk informatie verwerven en begrijpend lezen. Daarnaast biedt de handleiding bij iedere les het kopje 'differentiatie' waarin mogelijkheden worden gegeven om de les of opdracht aan te passen voor de zwakkere en betere leerlingen en om het samenwerkend leren vorm te geven. Voor remediëringsstof wordt aangegeven dat na de toets opdrachten uit het routeboek opnieuw kunnen worden doorgenomen. Een andere optie is dat de remedial teacher zelf opdrachten maakt of deze haalt uit een ander programma. In de handleiding staan hiervoor verwijzingen. Ook met de teksten in het kopieerboek wordt gedifferentieerd naar niveau: De teksten met een ← zijn verrijkingsstof en twee AVI-niveaus hoger dan de andere teksten.
In de reguliere lessen worden geen mogelijkheden of opdrachten aangeboden om het verschil in tempo op te vangen. Wel zijn er de extra (drie) lessen die met name bedoeld zijn voor de zwakke leerlingen. Wanneer de betere leerlingen eerder klaar zijn, worden er geen alternatieven aangeboden.

In het routeboek van de leerlingen staat bovenaan iedere les het doel beschreven. Voor de leerlingen wordt zo duidelijk wat ze die les gaan doen. Alhoewel de methode geen aparte verrijkingsdoelen formuleert, maakt ze het onderscheid tussen basisstof en verrijkingsstof wel duidelijk: op de kopieerbladen kan de leerling aan het pijltje (naar links of rechts) zien op welk tekstniveau hij werkt.

In de eenheden 1, 5 en 10 komen de talige (herkennen van soort en structuur van een tekst) en cognitieve (bepalen van het leesdoel, controleren en evalueren van het leesgedrag) leesstrategieën aan bod. Het gaat daarbij om de integratie van de verschillende strategieën. De leerlingen leren om voor, tijdens en na het lezen van een tekst gebruik te maken van de eerder geleerde strategieën.
De transfer (toepassing) van het geleerde worden in eenheid 5 en 8 van groep 6 toegepast door zelf informatie te zoeken, selecteren en te verwerken en door de opgedane kennis toe te passen op teksten uit methoden voor wereldoriëntatie. De leesstrategieën staan beschreven op de kopieerbladen en op de leeskalender. De handleiding geeft niet expliciet aan welke problemen risicoleerlingen tegen kunnen komen bij het hanteren van strategieën, maar wel hoe de leerkracht deze leerlingen (extra) kan helpen bij het toepassen van de strategieën.

De zelfstandige verwerking bij *Ondersteboven van lezen* vindt plaats door middel van het routeboek (en de extra lessen op de kopieerbladen). De eerste les van het jaar is een introductieles waarin het werken met het routeboek wordt geoefend en toegelicht. De opdrachten zijn zo geformuleerd dat de leerlingen er zelfstandig mee aan de slag kunnen. Ook door de vermelding van het lesdoel en het gebruik van pictogrammen bij de opdrachten is voor de leerling duidelijk wat hij moet doen. Zo staat bijvoorbeeld aangegeven welk materiaal, welke bladzijde en welke tekst (met één of twee stipjes) de leerling moet pakken. De antwoordenboeken in de vorm van ingevulde werkboeken maken het mogelijk dat leerlingen zelf hun werk nakijken.

Het lezen van teksten en maken van opdrachten gebeurt individueel of in kleine groepjes. De methode gebruikt het samenwerkend leren in heterogene groepen als mogelijkheid tot differentiatie. In de methode is een leerlijn samenwerkend leren uitgewerkt. Hierin staan aanwijzingen over hoe verschillende sociale vaardigheden, die hierbij van belang zijn, ontwikkeld kunnen worden.

Bij elk thema lezen de kinderen zelfstandig één boek. In het werkboek houden de leerlingen bij welke boeken ze gelezen hebben en maken ze opdrachten waarin zij hun mening over het boek kunnen geven. In groep 4 worden hierbij ook dramatische werkvormen gebruikt. Vanaf groep 6 bevat de methode enkele eenheden (twee tot vier) waarin het probleemgestuurd lezen centraal staat. Aan de hand van een probleem gaan leerlingen in groepjes van vier aan het werk. Hierbij komen de verschillenden leerlijnen geïntegreerd aan bod. Leerlingen gaan op zoek naar informatie in tijdschriften, boeken en op internetsites. Deze informatie is de basis voor het werkstuk dat met de groep wordt gemaakt.

1.	**De methode kent binnen de subdomeinen variatie in type opdrachten:**	
1.1	voorbereidend lezen	n.v.t.
1.2	aanvankelijk lezen	n.v.t.
1.3	voortgezet technisch lezen	■
1.4	begrijpend lezen	■
1.5	studerend lezen	■
1.6	leesbevordering	◘
2.	**Er is variatie in de verwerking van de leerstof:**	
2.1	variatie in verwerkingsopdrachten naar interesse	■
2.2	variatie in verwerkingsopdrachten naar niveau (herhaling, verrijking, remediëring)	■
2.3	variatie in verwerkingsopdrachten naar tempo	□
3.	**Het leerlingenmateriaal maakt duidelijk bij welke opgaven de leerling werkt aan:**	
3.1	minimum-/basisstof	■
3.2	verrijkingsstof	■
4.	**Leeractiviteiten:**	
4.1	de methode biedt leeractiviteiten gericht op het verwerven van taal- en/of leesvaardigheidstrategieën	■
4.2	de methode biedt mogelijkheden voor zelfstandige verwerking van de leerstof	■
4.4	het leerlingenmateriaal voor zelfstandig werken vraagt nauwelijks of geen toelichting van de leerkracht	■

8. Welke handreikingen biedt de methode voor de organisatie van het taalonderwijs?

Per week zijn er drie basislessen, eventueel aangevuld met een extra les voor kinderen die meer oefening of verdieping nodig hebben. Een les duurt veertig minuten. De helft hiervan is leerkrachtvrij. Leesteksten staan in het leesboek, de opdrachten in het *Routeboek*. Voor de differentiatielessen staan teksten en opdrachten in het kopieerboek. De toetsen zijn bij het toetspakket opgenomen in de vorm van kopieerbladen maar kunnen facultatief ook in de vorm van werkboekjes aangeschaft worden.

De handleiding start met een gebruikswijzer waarin beknopte informatie over de handleiding wordt vermeld. Een eenheid start met een kort overzicht van de aangeboden leerstof, de benodigde kopieerbladen en enkele tips. Bij de informatie per les wordt per fase een uitgebreide lesbeschrijving met tijdsaanduiding en ondermeer differentiatiemogelijkheden en observatiepunten gegeven. Ook zijn er tips voor aanvullende/aansluitende materialen van Zwijsen. In de kantlijnen worden de volgende zaken weergegeven: doel, voorbereiding, bordtekst, benodigde materialen, behandelde woorden. In de *Wegwijzer* is achtergrondinformatie bij de lessen opgenomen.

Introductie en instructie vindt over het algemeen klassikaal plaats, evenals de reflectie. Instructie wordt voornamelijk klassikaal gegeven volgens het directe instructiemodel. Bij het aanleren van strategieën speelt het 'voordoen' van de leerkracht een belangrijke rol: de stappen die achtereenvolgens genomen worden en het denkproces tijdens het lezen worden hierbij onder woorden gebracht. De leerkracht kan gebruik maken van de *Leeskalender* om de doelen binnen een leerlijn en eenheid te visualiseren en concretiseren. Het lezen van teksten en maken van opdrachten gebeurt individueel of in kleine groepjes. De methode gebruikt het samenwerkend leren in heterogene groepen als mogelijkheid tot differentiatie. In de methode is een leerlijn samenwerkend leren uitgewerkt. Hierin staan aanwijzingen over hoe verschillende sociale vaardigheden die hierbij van belang zijn, ontwikkeld kunnen worden.

Tijdens de helft van de lessen werken de leerlingen zelfstandig. In de werkboekjes wordt per les eerst het doel vermeld en staat vervolgens de 'route' aangegeven. Dat wil zeggen: de achtereenvolgende

activiteiten (te lezen teksten en te maken opgaven) staan in de kantlijn aangegeven. Soms staan hierbij aanwijzingen vermeld. Bij enkele lessen kan een leerling kiezen uit twee verschillende opdrachten. Pictogrammen geven het soort opdracht aan. Deze pictogrammen zijn dezelfde als die bij Veilig leren lezen worden gebruikt. De antwoordenboeken in de vorm van ingevulde werkboeken maken het mogelijk dat leerlingen zelf hun werk nakijken.

Het klassikale, mondelinge karakter van de instructielessen waarbij het 'voordoen' een belangrijke rol speelt maakt het gebruik in combinatiegroepen wel lastiger. De methode kent geen leerkrachtonafhankelijke lessen maar wel delen van lessen die zelfstandig gemaakt worden. Dit zelfstandig werken vergt weinig begeleiding. Ook zijn de thema's voor alle groepen gelijk en komen bij de lessen leesbevordering in elk leerjaar bij dezelfde eenheid dezelfde literaire kenmerken aan de orde. In de gebruikswijzer voorafgaand aan de lesbeschrijvingen wordt heel beknopt een werkwijze voor combinatieklassen aangegeven waarbij in beide groepen de leerkrachtgebonden en leerkrachtvrije delen van een les afgewisseld worden.

1.	**De methode:**	
1.1	geeft aanwijzingen voor het variëren van de instructie	◘
1.2	is geschikt voor combinatiegroepen	◘
1.3	kent leerkrachtafhankelijke en leerkrachtonafhankelijke lessen	◘
2.	**De methode hanteert de volgende groeperingsvorm(en):**	
2.1	klassikaal leren	■
2.2	samenwerkend leren	■
2.3	zelfstandig leren	■

9. Op welke wijze vindt evaluatie plaats?

De leerkracht voert met *Onderste boven van lezen* evaluaties uit op korte termijn (observeren en het nakijken van werk van leerlingen), op middellange termijn (methodegebonden toetsen) en op lange termijn (niet - methodegebonden toetsen van bijvoorbeeld ‘Cito’ of ‘Leer in Zicht’). Daarnaast kunnen optioneel de niet-methodegebonden toetsen voor woordenschat en hoofdgedachte gebruikt worden. In het werkboek houden de leerlingen bij welke boeken ze hebben gelezen én wat ze daarvan vonden.

Voor het uitvoeren van observaties staan in de handleidingen van groep 4 tot en met 8 bij de lesuitwerkingen een aantal observatiepunten vermeld die aan de lesdoelen zijn gerelateerd. De methode heeft geen registratiebladen voor deze observaties.

Ondersteboven van lezen kent methodegebonden toetsen voor technisch lezen (woordidentificatie, hardop lezen en zelf lezen), begrijpend lezen en informatie verwerven door lezen. Kennis en leesstrategieën die in de lessen voorafgaand aan de toets aan de orde zijn geweest worden hierbij getoetst. Daarnaast kunnen optioneel de niet-methodegebonden toetsen voor woordenschat en hoofdgedachte gebruikt worden. Voor leesbevordering is geen meetinstrument ontwikkeld.

Het toetspakket van *Onderste boven van lezen* bestaat uit toetsen in de vorm van kopieerbladen en bijbehorende handleiding. De toetsen zijn ook verkrijgbaar in de vorm van werkboekjes zodat leerkrachten niet zelf hoeven te kopiëren.
In ieder leerjaar wordt er twee keer per jaar een toets afgenomen; na eenheid 4 of 5 en na eenheid 9 of 10. De toetsen bevatten verschillende soorten vragen die leerlingen na het lezen van een aantal korte teksten moeten maken zoals: vragen waarbij het goede antwoord moeten worden aangekruist, vragen beantwoorden met ja/nee, goed/fout of waar/niet waar, enzovoort.
In het kopieerboek zijn voor de resultaten van de schriftelijke toetsen toetsregistratiebladen te vinden en voor de bepaling van het cijfer staat in de handleiding een normering. Ook op de website van de

methode (www.onderstebovenvanlezen.nl) zijn voor de verschillende jaargroepen normeringen aangegeven. Vanuit het niveau van de leerling wordt een cijfer van 3 tot 10 of een waardering van zeer slecht tot zeer goed gegeven.

Ondersteboven van lezen wil preventief werken door vroegtijdig leerproblemen bij leerlingen aan te pakken. De methode heeft daarom geen remediëringsprogramma uitgewerkt. Wel hebben de toetsen een diagnosticerend karakter omdat op het registratieformulier duidelijk wordt welke onderdelen de individuele leerling en/of de groep onvoldoende beheerst.

De toetsen die voor de evaluatie op de lange termijn worden aanbevolen hebben betrekking op technisch lezen, begrijpend lezen en leesbevordering. Deze toetsen dienen dan twee keer per jaar te worden afgenomen.

1. Observatie

1.	**Observatie komt voor binnen de subdomeinen:**	
1.1	voorbereidend lezen	n.v.t.
1.2.	aanvankelijk lezen	n.v.t.
1.3	voortgezet technisch lezen	■
1.4	begrijpend lezen	■
1.5	studerend lezen	■
1.6	leesbevordering	■
2.	**In de methode worden leesstrategieën geobserveerd.**	■
3.	**De methode geeft concrete observatiepunten voor de observatie.**	■
4.	**De methode biedt handreikingen voor het registreren van de observatiegegevens door middel van:**	
4.1	groepsoverzichten	□
4.2	individuele overzichten	□
5.	**De methode geeft normen voor het beoordelen van observatiegegevens.**	□
6.	**Binnen de methode vindt observatie plaats:**	
6.1	per blok	□
6.2	per thema/les	■
6.3	per opgave	□
6.4	anders	□

2. Toetsing

1.	**Toetsing komt voor binnen de subdomeinen:**	
1.1	voorbereidend lezen	n.v.t.
1.2.	aanvankelijk lezen	n.v.t.
1.3	voortgezet technisch lezen	■
1.4	begrijpend lezen	■
1.5	studerend lezen	■
1.6	leesbevordering	□
2.	**In de methode worden leesstrategieën getoetst.**	■
3.	**De toetsen hebben als functie:**	
3.1	instaptoetsen	□
3.2	signaleringstoetsen	□

3.3	diagnostische toetsen	◘
3.4	voortgangstoetsen	□
3.5	eindtoetsen	■
4.	**De methode biedt handreikingen voor het registreren van de toetsresultaten door middel van:**	
4.1	groepsoverzichten	■
4.2	individuele overzichten	□
5.	**De methode geeft normen voor het beoordelen van de toetsresultaten.**	■
6.	**Binnen de methode vindt toetsing plaats:**	
6.1	per blok	□
6.2	per thema/les	□
6.3	per opgave	□
6.4	anders	■ twee keer per jaar
7.	**De methode biedt mogelijkheden voor remediëring van in de toets gebleken problemen:**	
7.1	de methode biedt informatie voor (eenvoudige) analyse en/of diagnose van tegenvallende toetsresultaten	■
7.2	de methode biedt aanwijzingen voor het remediëren van gebleken problemen	□
8.	**De toetsen sluiten aan bij de behandelde leerstof:**	
8.1	de toetsen sluiten precies aan bij de behandelde stof	■
8.2	niet alle leerstof wordt getoetst	◘
8.3	ook niet behandelde leerstof wordt getoetst	□

10. Hoe wordt er rekening gehouden met verschillen tussen leerlingen?

Ondersteboven van lezen biedt mogelijkheden om de zwakke lezers met de groep mee te laten doen. Het accent ligt in de methode meer op preventie dan op remediëring. Er worden per eenheid drie extra lessen aangeboden. Les 5 (in groep 4, les 6) is telkens een verdiepingsles voor leesbevordering. De lessen 8 en 9 zijn herhalingslessen en voor groep 4-5 gericht op begrijpend lezen en technisch lezen en voor groep 6-8 op begrijpend lezen en informatie verwerven door lezen. Daarnaast biedt de handleiding bij iedere les het kopje ‘differentiatie’ waarin mogelijkheden worden gegeven om de les of opdracht aan te passen voor de zwakkere (en betere) leerlingen en om het samenwerkend leren vorm te geven. Ook staan er in de lesbeschrijvingen en in de kantlijn herhaaldelijk aanwijzingen voor de leerkracht om de zwakke leerlingen te ondersteunen bij het leesproces. Voor zwakke leerlingen die na de toets nog extra hulp nodig hebben, wordt aangegeven dat opdrachten uit het routeboek opnieuw kunnen worden doorgenomen. Een andere optie is dat de remedial teacher zelf opdrachten maakt of deze haalt uit een ander programma. In de handleiding staan hiervoor verwijzingen. Voor de betere leerlingen vindt in het kopieerboek differentiatie naar niveau plaats: de teksten, gericht op begrijpend lezen, met een ← zijn verrijkingsstof en twee AVI-niveaus hoger dan de andere teksten. Daarnaast krijgt de leerkracht bij het kopje ‘differentiatie’ aanwijzingen om de les of opdracht aan te passen voor zowel de zwakkere als betere leerlingen en om het samenwerkend leren vorm te geven. Er wordt echter niet aangegeven wat de meer begaafde leerlingen kan doen wanneer hij eerder klaar is (om tempoverschillen op te vangen).

De doelen voor een eenheid staan per leerlijn beschreven in de Wegwijzer. Ook in de lesbeschrijving van de handleiding en het routeboek van de leerlingen staan de lesdoelen beschreven. Alle doelen zijn basisdoelen, er zijn geen aparte verrijkingsdoelen geformuleerd. De toetsitems zijn dan ook alleen op de basisdoelen gericht.

De opbouw van de lessen is gebaseerd op twee benaderingen: de directe instructiebenadering waarin de leerkracht een belangrijke rol speelt en de constructivistische benadering waarin de leerling centraal staat. De directe instructiebenadering wordt gebruikt in de fasen introductie, instructie en inoefening. De constructivistische benadering in de fasen verwerking en reflectie. Elke les van *Ondersteboven van lezen* begint met de introductiefase. De introductie is bedoeld om leerlingen te motiveren en het lesdoel duidelijk te maken. Het peilen van voorkennis gebeurt in deze fase door het stellen van vragen. Het activeren van voorkennis gebeurt met name door een probleem voor te leggen of instapoefening van het kopieerblad te maken.
Aanwijzingen voor de leerkracht hoe de instructie vormgegeven kan worden staan uitgebreid in de fasen introductie, instructie en inoefening beschreven. De methode biedt geen concrete suggesties voor variatie in instructie en voor het bijstellen van de instructie tijdens de les. Wel worden tijdens de fasen van verwerking en reflectie onder de kopjes 'differentiatie' en 'tip' verschillende mogelijkheden gegeven om de les anders (meer op maat) vorm te geven.

Ondersteboven van lezen geeft aanwijzingen om de instructiebehoeften en –mogelijkheden na te gaan. De lesbeschrijving spoort de leerkracht namelijk aan om zich een beeld te vormen van het leerproces van de leerlingen. Bij elke les staat een blokje ‘observatiepunten’ opgenomen zodat de leerkracht kan peilen in hoeverre de leerlingen de leerstof begrepen hebben. Ook worden er aanwijzingen gegeven van mogelijke problemen die zwakke leerlingen bij de les kunnen ondervinden. Deze aanwijzingen staan zowel in de lesbeschrijving als onder het kopje ‘tip’ aangegeven.

Deelinstructie aan risicoleerlingen vindt met name plaats tijdens de zogenaamde drie ‘extra’ lessen. Dit zijn lessen voor leerlingen die meer oefening en verdieping nodig hebben. In de kantlijn van de handleiding staat (onder het kopje ‘vooraf’) aangegeven hoe de leerkracht deze extra les kan doorlopen met zowel de zwakke als met de goede leerlingen. Ook in de lesbeschrijving bij de verwerking staan geregeld suggesties voor extra instructie aan zwakke leerlingen. Andere manieren waarop de methode differentieert is door het werken met kleine heterogene groepen tijdens het samenwerkend leren en het aanbieden van teksten op twee verschillende AVI- of leesbaarheidsniveaus.

In het routeboek van de leerlingen staat bovenaan iedere les het doel beschreven. Voor de leerlingen wordt zo duidelijk wat ze die les gaan doen. Alhoewel de methode geen aparte verrijkingsdoelen formuleert, maakt ze het onderscheid tussen basisstof en verrijkingsstof wel duidelijk: op de kopieerbladen kan de leerling aan het pijltje (naar links of rechts) zien op welk tekstniveau hij werkt. Aan het werkboek is een hulpkaartje toegevoegd om leerlingen te helpen bij het aanpassen van hun leesgedrag.

In de eenheden 1, 5 en 10 komen de talige (herkennen van soort en structuur van een tekst) en cognitieve (bepalen van het leesdoel, controleren en evalueren van het leesgedrag) leesstrategieën aan bod. Het gaat daarbij om de integratie van de verschillende strategieën. De leerlingen leren om voor, tijdens en na het lezen van een tekst gebruik te maken van de eerder geleerde strategieën.
De transfer (toepassing) van het geleerde worden in eenheid 5 en 8 van groep 6 toegepast door zelf informatie te zoeken, te selecteren en te verwerken en door de opgedane kennis toe te passen op teksten uit methoden voor wereldoriëntatie. De leesstrategieën staan beschreven op de kopieerbladen en op de leeskalender. De handleiding geeft niet expliciet aan welke problemen risicoleerlingen tegen kunnen komen bij het hanteren van strategieën, maar wel hoe de leerkracht deze leerlingen (extra) kan helpen bij het toepassen van de strategieën.

De zelfstandige verwerking bij *Ondersteboven van lezen* vindt plaats door middel van het routeboek (en de extra lessen op de kopieerbladen). De eerste les van het jaar is een introductieles waarin het werken met het routeboek wordt geoefend en toegelicht. De opdrachten zijn zo geformuleerd dat de leerlingen er zelfstandig mee aan de slag kunnen. Ook door de vermelding van het lesdoel en het

gebruik van pictogrammen bij de opdrachten is voor de leerling duidelijk wat hij moet doen. Zo staat bijvoorbeeld aangegeven welk materiaal, welke bladzijde en welke tekst (met één of twee stipjes) de leerling moet pakken.

Ondersteboven van lezen wil preventief werken door vroegtijdig leerproblemen bij leerlingen aan te pakken. De methode heeft daarom geen remediëringsprogramma uitgewerkt. Wel hebben de toetsen een diagnosticerend karakter omdat op het registratieformulier duidelijk wordt welke onderdelen de individuele leerling en/of de groep onvoldoende beheerst.

1.	**De methode biedt mogelijkheden voor zwakkere leerlingen om goed met het leerstofaanbod om te kunnen gaan.**	■
2.	**De methode biedt mogelijkheden voor meer begaafde leerlingen om goed met het leerstofaanbod om te kunnen gaan.**	◘
3.	**De methode heeft minimum-/basis/verrijkingsdoelen geformuleerd:**	
3.1	Er zijn minimum-/basisdoelen geformuleerd.	■
3.2	Er zijn verrijkingsdoelen geformuleerd.	□
4.	**De lesbeschrijving bevat aanwijzingen voor het:**	
4.1	peilen van voorkennis	■
4.2	activeren van voorkennis	■
5.	**De methode geeft:**	
5.1	aanwijzingen voor het variëren van de instructie	◘
5.2	aanwijzingen voor het peilen van instructiebehoeften en -mogelijkheden tijdens de les	■
5.3	aanwijzingen om tijdens de les de instructie bij te stellen	◘
5.4	suggesties voor deelinstructie aan risicoleerlingen	■
6.	**Het leerlingenmateriaal maakt duidelijk bij welke opgaven de leerling werkt aan:**	
6.1	minimum-/basisstof	■
6.2	verrijkingsstof	■
7.	**Leeractiviteiten:**	
7.1	De methode biedt leeractiviteiten gericht op het verwerven van taal- en/of leesvaardigheidstrategieën.	■
7.2	De methode biedt mogelijkheden voor zelfstandige verwerking van de leerstof	■
7.3	Het leerlingenmateriaal voor zelfstandig werken vraagt nauwelijks of geen toelichting van de leerkracht.	■
8.	**De verrijkingstof wordt ook getoetst.**	□
9.	**De methode geeft na de toets aanwijzingen voor remediëring.**	□

11. Hoe ziet de methode eruit?

Elke jaargroep heeft zijn eigen kleur. Deze kleur is consequent doorgevoerd bij alle materialen, zowel aan de buitenzijde als aan de binnenzijde.

Materiaal	**Formaat (b x h)**	**Uitvoering**	**Presentatie**
leerkracht			
handleiding	26,5 x 21,5 cm	losbladig; ringband met harde, geplastificeerde kaft	buitenzijde in kleur; binnenzijde in zwart/wit met steunkleur groep; pagina's leerlingenmateriaal verkleind afgebeeld (niet van alles)
wegwijzer (algemene handleiding)	15,5 x 19 cm	losbladig; ringband met harde, geplastificeerde kaft	buitenzijde in kleur; binnenzijde in zwart/wit met steunkleur; bevat tabbladen per onderdeel en subonderdelen
kopieerboek	A4-formaat	bladen geperforeerd met verwijderbare slappe kaft	buitenzijde in kleur; binnenzijde zwart/wit met tekeningen
toetspakket	A4-formaat	bladen geperforeerd met verwijderbare slappe kaft	buitenzijde in kleur; binnenzijde zwart/wit; opdrachten met pictogrammen aangegeven
Materiaal	**Formaat (b x h)**	**Uitvoering**	**Presentatie**
leerling			
leesboek	21,5 x 26,5 cm	harde, geplastificeerde kaft; gebonden	buiten- en binnenzijde in kleur; tekeningen en foto's (vanaf groep 6) afwisselend in zwart-wit en kleur;
werkboek	21 x 26 cm	slappe kaft; geniet	buitenzijde in kleur; binnenzijde zwart-wit met steunkleur groep; tekeningen in zwart-wit en kleur; opdrachten met pictogrammen aangegeven evenals verwijzingen naar andere methodeonderdelen
antwoordenboek	21 x 26 cm	slappe kaft; geniet	ingevuld werkboek
toetsboek	A4-formaat	slappe kaft; geniet	buitenzijde in kleur; binnenzijde zwart-wit; opdrachten met pictogrammen aangegeven
leeskalender	62 x 46 cm	losbladig; ringband met harde geplastificeerde kaft en handvat	buiten- en binnenzijde in kleur groep; met tekeningen. Kalender kan neergezet worden

12. Welke informatie staat er in de handleiding?

De handleiding start met een gebruikswijzer waarin beknopte informatie over de handleiding wordt vermeld. Ook is er per groep een lijst met de woorden die bij de lessen begrijpend lezen worden aangeboden. Bij het begin van een eenheid (thema) is er 'informatie voorafgaand aan eenheid xx' met een kort overzicht van de aangeboden leerstof per leerlijn, de benodigde kopieerbladen en enkele tips. De informatie per les bestaat uit: type les, per fase een uitgebreide lesbeschrijving met tijdsaanduiding, differentiatiemogelijkheden en observatiepunten en tips voor aanvullende/aansluitende materialen van Zwijsen. In de kantlijnen worden de volgende zaken weergegeven: doel, voorbereiding, bordtekst, benodigde materialen, behandelde woorden.
In de *Wegwijzer* is achtergrondinformatie bij de lessen opgenomen (algemeen deel handleidingen). Er worden in deze *Wegwijzer* drie delen onderscheiden: uitgangspunten (uitgangspunten, structuur, pakketsamenstelling, leerlijnen, kernbegrippen), planning en organisatie (jaarroosters en overzichten met de opbouw van leerlijnen) en informatie (verklarende woordenlijst, literatuuroverzicht, belangrijke data en adressen).

13. In hoeverre is er aandacht voor multiculturele thema's?

In de afbeeldingen in het leerlingenmateriaal van de methode komen zowel witte als niet-witte personen en zowel Nederlandse als niet-Nederlandse namen voor. Bij de afbeeldingen komen witte personen beduidend vaker voor. Dit is echter ook wisselend per deel. Elk jaar kent zijn eigen vervolgverhaal met daarin steeds dezelfde kinderen. Hierdoor komen bijvoorbeeld in groep 4 veel vaker witte personen en Nederlandse namen voor en in groep vijf juist niet-witte personen en niet-Nederlandse namen.

14. In hoeverre is er aandacht voor de rolverdeling tussen mannen en vrouwen?

De verhouding tussen het aantal jongens en meisjes in de afbeeldingen is redelijk in evenwicht en ook komen ze beiden relatief evenveel in de hoofdrol voor. Er zijn echter wel verschillen per leerjaar. Rolneutrale rollen komen het meest voor, gevolgd door rolbevestigende rollen (moeder zit te lezen, vader wast de auto). Roldoorbrekende rollen (vader kookt, opa is bang) komen het minst voor. Een enkele keer is emancipatie of rolpatronen het onderwerp van een tekst.